

«Նոր ժամանակի կրթություն» ՀԿ

ՀԵՐԹԱԿԱՆ ԱՏԵՍՏԱՎՈՐՄԱՆ ԵՆԹԱԿԱ
ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐԻ ՎԵՐԱՊԱՏՐԱՍՏՄԱՆ
ԴԱՍԸՆԹԱՑ

ԱՎԱՐՏԱԿԱՆ ՀԵՏԱԶՈՏԱԿԱՆ
ԱՇԽԱՏԱՆՔ

Առարկան՝ Դասվար

Հետազոտող ուսուցիչ՝ Նորա Մուրադյան

Ուսումնական հաստատություն՝ Աբովյանի թիվ 5 հիմնական դպրոց

Երևան 2023

Բովանդակություն

1.Ներածություն

2 Հնչյունի ուսուցման առանձնահատկությունները

3. Գրաճանաչության նախաայբբենական շրջանի դժվարությունները

4 Գրաճանաչության կազմակերպման առանձնահատկությունները

5. Եզրակացություն

6.Գրականության ցանկ

Ներածություն

Սովորողի անձի ձևավորման և զարգացման մեջ խիստ կարևոր նշանակություն ունեն խոսքի և հաղորդակցության զարգացումը: Հայտնի է, որ երեխայի մտածողությունն արմատական փոփոխությունների է ենթարկվում, երբ նա ունակ է դառնում լեզվական հաղորդակցության և ուսուցումը նրան սովորեցնում է տիրապետել սեփական մտքերին:

Երեխայի խոսքի զարգացումը, լեզվական հաղորդակցումն ու փոխազդեցությունն իր անմիջական միջավայրի, շրջապատի հետ, հասակակիցների և մեծահասակների հետ համատեղ գործունեությունը նրա զարգացման ամենակարևոր գրավականներն են:

Հասարակության մեջ իր տեղը գտնելու համար մարդը պետք է արդյունավետ հաղորդակցվել սովորի: Երեխան նախ շփվում է ծնողների հետ, այնուհետև նաև այլ մարդկանց, սովորում է հաղորդակցվել համատեղ գործունեության ընթացքում: Այդ գործունեությունը կարող է լինել խաղ, ուսում, իր ուժերի չափով աշխատանք: Այդ ընթացքում երեխան յուրացնում է իր միջավայրի սոցիալական փորձը, հասկանում է, թե ինչը ինչպես է արվում, սովորում է վարքի ու գործունեության նորմերն ու կանոնները, այսինքն՝ հասկանում է, թե ինչ կարելի է անել, իսկ ինչ՝ ոչ, ում հետ ինչպես կարելի է վարվել, որտեղ իրեն ինչպես պիտի պահի և այլն: Իր շրջապատի սոցիալական նորմերի յուրացման այս գործընթացն էլ հենց **սոցիալականացումն է**: Երեխայի վաղ սոցիալականացման ամենակարևոր կողմերից մեկը նրա հաղորդակցական կարողությունների ձևավորումն ու զարգացումն է:

Հետազոտության նպատակն է՝ գրաճանաչության նախաայբենական շրջանի կարևորումը և դրա իրականացման մեթոդական արդյունավետ հնարների առաձաղորումը:

Հետազոտության առարկան աշակերտների գրաճանաչության կազմակերպման գործընթացն է՝ իր մեթոդաբանական հիմքով, ուսուցիչների պրակտիկ կարողություններով և աշակերտների աշխատանքի արդյունավետ կազմակերպման նպատակադրումով, այդ գործընթացում ակնհայտ դժվարություններով, դրանց կանխմանը միտված հոգեբանամանկավարժական սկզբունքային մոտեցումներով:

2. Հնչյունի ուսուցման առանձնահատկությունները

Կրտսեր դպրոցականներին գրաճանաչ դարձնելու և կարդալու տարրական կարողության

ձևավորման գործընթացում մշտապես կարևորվել են այբուբենի գրաֆիկական

առանձնահատկությունները: Ուշագրավ է և տրամաբանական, որ գրաֆիկան, որպես գիտության

ինքնուրույն բաժին, ձևավորվել է շատ ավելի ուշ, քան ծագել է մադկանց կարդալու ցանկությունը: Այս

պատճառով՝ գրաճանաչության մեթոդիկայի գիտական սկզբունքների, այդ թվում՝ կարդալու տարրական

կարողության ձևավորման համար նախատեսված տառատեսակի ընտրության տեսական հիմնավորումը

երկար ժամանակ ձևավորվում էր տարերայնորեն, հաճախ երեխաներին գրաճանաչ դարձնող առանձին

անհատների ուժերով, անգամ նրանց ձեռագրի տեսակով: Ծնողները կարող են նպաստել երեխայի խոսքի

զարգացմանը՝ բառերը ճիշտ արտասանելով, երեխայի սխալ արտասանություններն ուղղելով: Դպրոց

գնալուց առաջ երեխան պիտի տիրապետի բանավոր խոսքին՝ ճիշտ արտասանի իրեն ծանոթ բառերը, ազատ

և անկաշկանդ խոսի, ըստ անհրաժեշտության բարձր կամ ցածր՝ սեփական մտքերն արտահայտել

կարողանա, հեքիաթների ու պատմությունների մասին հարցերին պատասխանի, հարցեր տա և այլն:

Գրաճանաչության մեթոդիկայի հիմքը նախապես եղել է տառը: Այդ է պատճառը, որ

պատմության ընթացքում գերակշռել են գրաճանաչ դարձնելու տառային մեթոդները: Դրանք լուրջ

ձեռքբերումներ են եղել, որոնք այսօր գիտության մեջ դիտարկվում են որպես պատմական նվաճումներ,

թեև գրաճանաչության արդի մեթոդիկայում կիրառվող բազմաթիվ հնարներ վերցված են հենց այդ ակունքներից:

Այբբենարանագիտության մեջ լուրջ ներդրում ունեցավ պրոֆեսոր՝ Ա. Տեր-Գրիգորյանը, ով ամփոփեց ու ստեղծագործաբար վերամշակեց հնչյունային մեթոդն ու դրա գործադրման հնարները՝ դիտարկելով նաև գրաճանաչության գործընթացի

ինքնատիպությունը, արդյունքներն ու այլ մեթոդների նկատմամբ վերլուծական-համադրականի առավելությունները: Հնչյունային վերլուծական-համադրական

մեթոդով աշխատելիս շատ ժամանակ է տրամադրվում հնչյունների շուրջ տարվող աշխատանքին՝ մեծ ջանքեր և եռանդ պահանջելով և՛ ուսուցչից, և՛ աշակերտից:

Հնչյունային մեթոդի կիրառման դեպքում գործընթացն իրականացվում է հետևյալ քայլերով.

- Հնչող խոսքի ունկնդրում և վերարտադրում
- Խոսքից բառի առանձնացում, արտասանում
- Արտասանած բառի վանկային, ապա հնչյունային վերլուծություն
- Բառի մեջ մտնող առանձին հնչյունների արտաբերում, արտաբերման նրբությունների

քննարկում

- Հնչյունի պատկերի՝ տառի դիտարկում
- Նորածանոթ և ծանոթ տառերի համադրում, տառակապակցությունների և բառերի կազմում ընթերցում

Բառի գիտակցումը և տառապատկերի գրառումը վերը նշված աշխատանքային քայլերի օրինաչափ ավարտն

է: Հնչվող խոսքի դիտարկման ճանապարհով գրաճանաչության գործընթացը խարսխվում է երեխաների

խոսքային կարողությունների վրա, երեխաները դպրոց գալու պահին արդեն տիրապետում են բանավոր խոսքի մի շարք առանձնահատկությունների:

3. Գրաճանաչության նախաայբբենական շրջանի կազմակերպման դժվարությունները

Գրելու գործընթացը, անշուշտ, որպես մտավոր գործունեություն, շատ ավելի բարդ աշխատանք է, քան կարդալը: Գրավոր խոսքի հմտություններն սկսում են կազմավորվել դեռևս գրաճանաչության նախաայբբենական շրջանում և հետագա ուսումնառության ամբողջ ընթացքում շարունակվում են հղկվել ու կատարելագործվել: Այդ աշխատատար գործընթացը երեխաներից պահանջում է մտավոր, ֆիզիկական ունակություններ, հատուկ ճիգերի գործադրում, գրելու տեխնիկական հմտություններ, հուզական կայունություն, կամքի մղում, գրելիքի նյութական բովանդակության մտապահում, գրելուն զուգահեռ ընթացող լուռ

ընթերցում, հնչյուններին համապատասխանող տառերի ձևերի պատկերացում, սովյալ տառերը գծող կամ ձևավորող գրամոտորային շարժումների պատկերացում, ինչպես նաև այս բոլոր բաղադրիչների աստիճանական միավորում ու ավտոմատացում: Այդ է պատճառը, որ գրելու գործընթացը կազմակերպելիս ուսուցիչը պետք է հստակ պատկերացնի դրա նպատակն ու խնդիրները, ինչպես նաև հաշվի առնի երեխաների հոգեֆիզիոլոգիական առանձնահատկությունները: Ուսուցչի հիմնական խնդիրն է՝ երեխայի մեջ մշակել սովորելու կարողություն, որից էլ բխում է գրելու սուսուցման գործընթացի սկզբունքային առանձնահատկությունը: Առաջնահերթ նշանակություն պետք է տրվի հետևյալ կարողությունների զարգացմանը.

- Գրելու ընթացքում ուշադրության կենտրոնացում
- Անհրաժեշտ գործողությունների իրականացում՝ ըստ տրված հաջորդականության
- Սեփական գործողությունների պլանավորում, վերահսկում և նկարագրում
- Աշխատանքի կատարման ճշտության ինքնաստուգում և գնահատում

Ուսուցիչը աշակերտների ուշադրությունը պետք է հրավիրի ոչ միայն այն խնդրին, թե ի՞նչ է անհրաժեշտ գրել, այլև՝ ինչպե՞ս գրել: Սա ոչ միայն անսովոր, այլև դժվարին պահանջ է վեց տարեկան երեխայի համար, սակայն գործողությունների հստակ պլանավորումը կնպաստի այդ դժվարության հաղթահարմանը: Կարևոր է նաև, որ երեխաները ուսուցչի հսկողությամբ կարողանան նկարագրել գործողությունների հաջորդականությունը և խստորեն պահպանեն այն: Բավական բարդ գործընթաց է երեխային ինքնավերահսկման կարողության ուսուցումը: Կարևոր է նաև, որ աշակերտները սովորեն քննադատորեն նայել իրենց գրածին, նկատեն նույնիսկ ամենափոքր անճշտությունները:

- Գրաճանաչության նախալրջանակային շրջանի մի շարք կարևոր խնդիրներից է նաև գրելու նախապատրաստումը: Այդ աշխատանքներն անհրաժեշտ է կազմակերպել այնպես, որ դպրոցին ամենատարբեր պատրաստվածության մակարդակ ունեցող երեխաները հաջողությամբ յուրացնեն գրելու տեխնիկական հմտությունները: Գրելու ուսուցման հիմնական գործընթացը ենթադրում է նաև ուսումնաշտկողական հետևողական աշխատանք, որն ուղղված է

- Երեխայի մատների մանր նրբաշարժումների ամրացմանն ու զարգացմանը
- Ձեռքի դաստակի մարզմանը
- Տեսողական հիշողության զարգացմանը
- Գրելու ժամանակ հիգիենայի կանոնների կարևորության գիտակցմանն ու դրանց պահպանման ունակության մշակմանը
- Տետրի մեջ կողմնորոշվելու կարողության մշակմանը
- Ուրվագծերով տրված նկարների գունավորման աշխատանքների կատարմանը՝ առանց եզրագծերն անցնելու
- Ձախից աջ գրության ապահովմանը
- Հայերենի հիմնական տառամասնիկները գրելու կարողության մշակմանը:

Ահա այս հիմնական խնդիրները, որոնք պետք է իրականացնել գրաճանաչության նախալրբենական շրջանում՝ հաշվի առնելով յուրաքանչյուր աշակերտի անհատական առանձնահատկությունները: Այս խնդիրների լուծման նպատակով կիրառվում են տարաբնույթ վարժություններ, խաղեր, առաջադրանքներ նկարչությունից, ծեփոնով զբաղվել, ապլիկացիայից և մատների մանր ֆալանգների ամրացման, դաստակի մարզման վարժություններից:

Այդ իսկ պատճառով երեխաներին պետք է առաջարկել գունավորել նախ մեծ, ապա՝ փոքր պատկերներ, մշակել ձեռքի՝ ձախից աջ գնացող շարժումներով գունավորում առանց տետրը շարժելու մեկ ուղղությամբ ներկելու ունակություն, սովորեցնել մատիտը ճիշտ բռնել, նկարչական տետրը սեղանին դնել 45 աստիճան թեքությամբ և պահպանել տետրից աչք ընկած հեռավորությունը:

Քանի որ երեխաները գրել են սովորելու ամբողջական տառերով, ապա տառամասնիկներն ուսուցանելիս պետք է նկատի ունենալ, որ այդ գործընթացը լրկ գրելու նախապատրաստում է:

Լուծելով վերը նշված խնդիրները՝ ուսուցիչը հնարավորություն ունի այբբենական շրջանում ուսումնական գործընթացն այնպես կառուցել, որ բոլոր երեխաները հաջողակ լինեն՝ առանց նրանց նյարդային համակարգը լարելու:

Գրաճանաչության այբբենական շրջանի հիմնական խնդիրները, որոնք վերաբերում են գրելու ուսուցման գործընթացին, հետևյալն են.

- Զարգացնել և ամրակայել գրենական պիտույքներից օգտվելու, տեսրում կողմնորոշվելու կարողությունները:
- Շարունակել ամրակայել երեխաների ոսկրամկանային համակարգը:
- Մշակել տառամասնիկներն ամբողջական ընկալելու և դրանք տեսրում տրված օրինակի համաձայն վերարտադրելու կարողություններ:
- Իրականացնել վանկերի, բառերի, բառակապակցությունների գրուսուցումը վայելչագրության կանոնների համապատասխան:
- Սովորեցնել գրել մտքով իրար հետ կապված մի քանի նախադասություն և գրածի իմաստը հասկանալու կարողություն:
- Մշակել տպագիր տեքստից ձեռագիր վերարտադրելու կարողություն:
- Մշակել գրության և արտասանության տարբերություն չունեցող բառերն արտագրելու և թելադրությամբ գրելու կարողություն:
- Սովորեցնել հնչյունատառային վերլուծությունից հետո գրառել բառեր և նախադասություններ:
- Գրի առնել ինքնուրույն կազմած նախադասությունները (3-4 բառից կազմված):

Անհրաժեշտ է իմանալ, որ գրելու գործընթացն ունի 2 կողմ՝ բովանդակային և տեխնիկական: Բովանդակային կողմը վերաբերում է կատարվող գրավոր աշխատանքի բովանդակությանը, իսկ տեխնիկականը՝ անմիջականաորեն առնչվում է յուրաքանչյուր առանձին վերցրած տառի գրաֆիկական պատկերին և նրա՝ մյուս տառերի հետ ունեցած կապին, բառերի ճիշտ գրությանը և նախադասություններ գրելիս նրանց տեղին: Հարկ է նշել, որ գրուսուցման բոլոր փուլերում պետք է հենվել ուսուցման որոշակի սկզբունքների վրա՝ զննականություն, գիտակցականություն, աստիճանականություն, երեխաների անհատական առանձնահատկությունների հաշվառում, կարդալու և գրելու համատեղ ուսուցում: Չմոռանանք նաև, որ գրաճանաչության շրջանի կարևորագույն խնդիրը երեխաներին հասկանալով, սահուն, արտահայտիչ կարդալ, գիտակցաբար, գրագետ և վայելուչ գրել սովորեցնելն

է և տվյալ տարիքի երեխաների ունակություններին համապատասխան բանավոր և գրավոր խոսք կառուցելը:

4. Գրաճանաչության կազմակերպման առանձնահատկությունները

Ուսումնական գործունեության ընթացքում ամենակարևոր խնդիրներից մեկը սովորողների խոսքի զարգացումն է, հաղորդակցվելու կարողության ձևավորումը, քանի որ մարդու հիմնական յուրահատկություններից մեկը հաղորդակցվելու ընդունակությունն է. խոսքի միջոցով են իրագործվում բարձրագույն հոգեկան գիտակցական գործընթացներն ու շփման առավել կատարյալ, սոցիալական

տեսակետից անհրաժեշտ ձևերը: Ուսումնական գործունեությունը բարդ ու բազմակողմանի գործընթաց է, և այն առավել արդյունավետ իրականացնելու համար հարկավոր է ճիշտ կազմակերպված աշխատանք, որի

ընթացքում անհրաժեշտ է հաշվի առնել այն հանգամանքը, որ սովորողը գիտելիքների ձեռքբերմանը

զուգահեռ ստանում է իր կյանքի հետագա գործունեության համար անհրաժեշտ սոցիալական փորձ:

Ուսումնառության ընթացքում իրականացվում է երեխայի հոգեկանի զարգացումը, ձեռք է բերվում

գիտելիք, մշակվում այլընտրանքային ճանապարհով գիտելիքների ձեռքբերման կարողություն, ձևավորվում

ճանաչողական ընդունակություններ, մարդկանց և իր նկատմամբ սեփական վերաբերմունքի դրսևորում:

Կրթության հետ միաժամանակ երեխան պետք է դառնա նախաձեռնող, կարողանա ինքնուրույն հետազոտել,

ստեղծագործել, ձեռք բերած գիտելիքները կիրառել գործնականում, փոխանցել իր իմացածը, ձեռք բերել

հաղորդակցական, համագործակցային կարողություններ և ինքնուրույնություն: Կրտսեր դպրոցական

տարիքը գիտելիքների կուտակման տարիք է, և այս տարիքի երեխաները պատրաստակամ են գիտելիքներ

ձեռք բերելու հարցում: Ուսուցման հիմքը դրվում է ուսումնառության սկզբնական շրջանում և այնուհետև

շարունակվում դպրոցական ողջ տարիների ընթացքում, և ոչ միայն: Նոր դպրոց մտնող երեխայի խոսքի

զարգացման աշխատանքներն իրականացվում են լեզվական տարրական գիտելիքների ուսուցման միջոցով,

որի ընթացքում լուծվում են աշակերտի խոսքի զարգացման մի շարք խնդիրներ՝ հնչյունների

ուղղագրությունն ու ուղղախոսությունը, ճիշտ շեշտադրումը, բառակապակցություններ, ապա

նախադասություններ կառուցելու կարողությունը, բառիմաստի ընկալման, ճիշտ կիրառման և

պատկերավոր խոսք կառուցելու կարողությունը: Ամրապնդման համար համապատասխանաբար կատարվում

են ճանաչողական և կիրառական վարժություններ: Սկսած նախաայբբենական շրջանից՝ աշակերտներին

զադափար է տրվում բանավոր և գրավոր խոսքի մասին, պատումի, նախադասության մասին, զարգացվում

նրանց տեսողական-պատկերային մտածողությունը, ձևավորվում մտքերը հասկանալի և ճիշտ

ձևակերպելու, հաղորդակցվելու, ինքնարտահայտվելու կարողություններ: Ուսուցման ընթացքում

ուսուցիչը կրտսեր դպրոցականների առջև խնդիր է դնում իր կողմից առաջադրվող հարցերին տալ լիարժեք

և տրամաբանված պատասխաններ, խոսել ճիշտ ու գրագետ, խուսափել անհարկի կրկնություններից:

Հատկապես ուշադրություն պետք է դարձնել, որ աշակերտը ազատ և անկաշկանդ մտածի և հաղորդակցվի,

կարողանա հասկանալ տրված հարցերը և ճշգրիտ պատասխանել դրանց, կարողանա ճիշտ կողմնորոշվել

խոսքային իրադրության մեջ: Երեխային առաջարկում ենք պատմել իր, ընտանիքի, ընկերների, սիրելի իրի

և այլ առարկաների կամ երևույթների մասին, սովորեցնում համեմատել և գտնել առարկաների

նմանություններն ու տարբերությունները և այլն, ձևավորում ենք դիմացինի խոսքը լսելու կարողություն:

Աշխարհաճանաչողական տեղեկությունների միջոցով զարգացնում ենք խոսքն ու մտածողությունը, նոր

բառերի միջոցով հարստացնում բառապաշարը, այն մաքրում ժարգոնային, բարբառային բառերից: Արդեն

ավագ նախադպրոցական շրջանում աշխատանքներ են տարվում խոսքի, բառի, նախադասության և տեքստի_ շուրջ, գործնականում կիրառում լեզվական նախնական գիտելիքները: Օրինակ՝ բառի մասին գաղափար

կազմելու համար երեխաներին հարցնում ենք, թե ինչ են տեսնում իրենց շրջապատում, աշակերտները

սկսում են անվանել տարբեր առարկաներ, այնուհետև հարցնում ենք, թե ինչպես են տարբերում այդ

առարկաները, աշակերտները անվանում են առարկաների տարբեր հատկանիշներ, բնութագրում են դրանք,

ասում, թե որ առարկան ինչի համար է: Գրաճանաչության մեթոդիկան զբաղվում է գրաճանաչության

ուսուցման հարցերով՝ գրուսուցման ժամանակակից մեթոդի, 6—7 տարեկան երեխաների տարիքային

առանձնահատկությունների, այբբենարանի կառուցվածքի ու

բովանդակության, ուսումնական աշխատանքի գիտական կազմակերպման, երեխաների համակողմանի

դաստիարակության խնդիրների ընդգրկումով: Այս առումով էլ գրաճանաչության մեթոդիկան հենվում է

ժամանակակից մանկավարժության ու դիդակտիկայի, մանկավարժական հոգեբանության ու

մարդաբանության, մայրենի լեզվի մեթոդիկայի հնչյունաբանության վրա, որոնք նրա տեսական

հիմունքներն են կազմում՝ յուրաքանչյուրը յուրովի նպաստելով գրաճանաչության ուսուցման գիտական

սկզբունքների մշակմանը: Հաշվի առնելով 5-

6 տարեկան երեխաների տարիքային առանձնահատկությունները՝ վաղ գրաճանաչության ծրագրային

խնդիրների լուծումն իրականացվում է բազմազան խաղերով, դիդակտիկ վարժություններով,

հանելուկ-խնդիրներով, խաղ-վարժություններով, շուտասելուկներով:

Գրաճանաչության ուսուցումն ունի 2 շրջան՝ նախապատրաստական և բուն գրուսուցման: Նախապատրաստական շրջանում երեխաների խոսքի զարգացման ուղղությամբ տարվող աշխատանքներում գլխավորը նրանց բառապաշարի ճշտման, հղկման ու հարստացման, ինչպես նաև կապակցված խոսք կառուցելու ունակության մշակումն ու զարգացումն է: Այս շրջանում հատուկ աշխատանք է տարվում նկարի, տեսաձևի, լսածի մասին կապակցված և ամբողջական ձևով պատմելու, խոսքից կամ պատմությունից նախադասությունն առանձնացնելու, նախադասությունը բառերի վերլուծելու, պահանջված բառն անջատելու, բառը վանկերի բաժանելու, վանկերը

հնչյունների վերածելու և այդ հնչյունների շարքից անհրաժեշտ հնչյունն առանձնացնելու կարողությունները մշակելու ուղղությամբ: Երեխաներին գաղափար

է տրվում նաև հնչյունի և տառի մասին (հնչյունը լսում ենք, արտասանում, տառը տեսնում ենք, կարդում ու գրում):

Վաղ գրաճանության նախապատրաստման գործընթացը զարգացնող դարձնելու հիմնական պահանջը երեխաների ուսումնական գործունեության ընթացքում՝ դա ինքնուրույն աշխատանքի ծավալումն է և սիմվոլիկ զննականության օգտագործումը: Գրաճանաչության նախապատրաստման հաջորդ սկզբունքը դաստիարակող ուսուցման սկզբունքն է, որը դիդակտիկայում կիրառվող

հիմնարար սկզբունքներից է:

Երեխայի դպրոցական ուսուցման նախապատրաստման նպատակը զարգացման բարենպաստ միջավայրի ապահովումն է, որտեղ ըստ ամենայնի կբացահայտվեն և կդրսևորվեն նրա ներքին հնարավորություններն ու կարողությունները, կզարգանան երեխայի հոգեկան, սոցիալական, ֆիզիկական կարողությունները, ինչն էլ կապահովի երեխայի հաջող մուտքն ու ուսումնառությունը դպրոցում, դպրոցական կյանքին նրա ադապտացիան:

Հայաստանի Հանրապետությունում, կրթական բարեփոխումների համատեքստում, մասնավորապես դպրոցի՝ տասներկուամյա կրթության անցման և դրանից բխող վեց տարեկանների կրթության կազմակերպման ժամանակակից փուլում, երեխայի

դպրոցական ուսուցման նախապատրաստումը ձեռք է բերում նոր հնչեղություն և կարևորություն, նոր բովանդակություն և սոցիալ-հոգեբանական նշանակություն: Այս առումով նախադպրոցական կրթության ժամանակակից տեսության և պրակտիկայի առաջնահերթ խնդիր է դառնում դպրոցական ուսուցման նախապատրաստման հիմնախնդրի առավել խորը ուսումնասիրման անհրաժեշտությունը: Ամենից առաջ պետք է ցրել մտայնությունն այն մասին, որ երեխայի նախապատրաստումը դպրոցին տեղի է ունենում մանկապարտեզի վերջին տարիքային փուլում (և կամ էլ դպրոցական տարիքին նախորդող տարում): Դպրոցական ուսուցման նախապատրաստումը երկարատև և բարդ գործընթաց է, այն ընթանում է նախադպրոցական մանկության ողջ ընթացքում՝ երեխայի տարիքային առանձնահատկություններին համապատասխան:

Եվ թերևս չկա առավել կոնկրետ և կամ նպաստավոր ժամանակ այդ գործընթացի կազմակերպման համար: Նախադպրոցական կյանքի բոլոր տարիներին երեխայի ձեռք բերած նվաճումները կուտակվում են և դպրոցի շեմին տալիս են որոշակի որակ:

Ինչ խոսք, երեխայի դպրոցական ուսուցման նախապատրաստման անհրաժեշտությունը կասկած չի հարուցում: Ընդ որում հարկ է, որ այն լինի նպատակաուղղված և համակարգված, ընթանա պարբերաբար՝ ընդգրկելով երեխայի կյանքի բոլոր ոլորտները: Սակայն այդ աշխատանքները չպետք է վերածվեն ծանրաբեռնված վարժանքի և մարզման, այն պետք է ընթանա երեխայի բնական զարգացման, նրա ամենօրյա կյանքի, շփումների և խաղային գործունեության համատեքստում: Եվ ամենակարևորն այն է, որ երեխայի հետ իրականացվող աշխատանքը պետք է զերծ լինի մեծահասակների զայրույթից և երեխաների արցունքներից:

Աշակերտը պարտավոր է ենթարկվել բոլոր դպրոցականների համար նախատեսված կանոններին, և յուրացնել դարձյալ բոլոր երեխաների համար նախատեսված գիտելիքները: Դպրոցականի ուսումնական աշխատանքը հիմնականում տեղի է ունենում դասերի ընթացքում, որտեղ բոլոր երեխաները պարտավոր են հետևել ուսուցչի ցուցումներին, կատարել դրանք, չձեռնարկել և այլ գործերով չզբաղվել:

Աշակերտի կյանքի և գործունեության վերոհիշյալ առանձնահատկությունները լուրջ պահանջներ են ներկայացնում նրա անձնավորության տարբեր կողմերին, գիտելիքներին, կարողություններին, հոգեկան որակներին: Այս համատեքստում էլ

առաջանում է երեխային դպրոցին նախապատրաստելու անհրաժեշտություն:

Մի շարք հետազոտությունների սվյալներ ցույց են տալիս (Ս. Կ. Մարկովա, Ա. Բ. Օռլովա, Տ. Ա. Մարիս), որ դպրոցական պատրաստվածության արդյունավետ իրականացման հիմքը դպրոցի նկատմամբ երեխայի գիտակցական մոտեցման ձևավորումն է, իսկ վերջինս ձևավորվում է՝ կախված այն ինֆորմացիայի քանակությունից, որ երեխան տիրապետում է ընդհանրապես դպրոցի մասին: Կարևոր է նաև այն, որ դպրոցի մասին տեղեկությունները երեխան ոչ միայն հասկանա, այլև զգա: Հուզական փորձը օգնում է երեխային ընդգրկվել իր մտածողությունն ու հույզերն ակտիվացնող գործունեության մեջ:

Հուզական փորձը, սովորաբար, ձևավորվում է զրույցների, մեծահասակների կողմից իրենց հետաքրքիր դպրոցական կյանքի և սիրելի ուսուցիչների մասին կատարած պատմումների,

դպրոցներում էքսկուրսիաներ կազմակերպելու, առաջին դասարանցիների հետ շփվելու, գեղարվեստական գրականություն ընթերցելու և այլնի միջոցով: Փաստորեն դպրոցական ուսուցման նկատմամբ երեխայի հուզական փորձի ձևավորումը իր հերթին նպաստում է դպրոցի նկատմամբ դրդապատճառային պատրաստվածության ձևավորմանը, ինչն էլ հենց հանդիսանում է երեխայի սովորելու ցանկությունը: Այսպիսով, եթե փորձենք ամփոփել երեխայի դպրոցին պատրաստվածության

հիմնահարցի վերաբերյալ խորհրդային հոգեբանների մոտեցումներն ու տեսակետերը, նրանց կատարած ուսումնասիրությունների և հետազոտությունների արդյունքները, ապա տեսնում ենք, որ այն բավականին լայն հասկացություն է և ընդգրկում է երեխայի զարգացման գրեթե բոլոր ոլորտները:

Նրանք առանձնացնում են դպրոցին պատրաստվածության հետևյալ բաղադրիչները.

1. Անձնային(դրդապատճառային) պատրաստվածություն, որն իր մեջ ներառում է երեխայի պատրաստվածությունը նոր սոցիալական դիրքին, այսինքն աշակերտի կարգավիճակին, աշակերտ, ով արդեն ունի որոշակի իրավունքներ և պարտականություններ: Անձնային պատրաստվածությունը ենթադրում է նաև երեխայի դրդապատճառային ոլորտի զարգացման աստիճանի տարբերակումը:

2. Ինտելեկտուալ պատրաստվածություն, որը ենթադրում է երեխայի մտահորիզոնի և ճանաչողական գործընթացների զարգացման առկայություն:

3. Սոցիալ-հոգեբանական պատրաստվածություն, որն իր մեջ ներառում է երեխաների բարոյական և հաղորդակցական ունակությունների ձևավորումը:

4. Հուզականային պատրաստվածություն, որը համարվում է ձևավորված, եթե երեխան կարողանում է

իր առջև նպատակ դնել, որոշումներ ընդունել, գործողությունների պլան մշակել և մասնակցել

դրանց իրականացմանը:

Նշվածների զարգացվածության բավարար մակարդակն էլ ապահովում է հետագա ուսումնական գործունեության արդյունավետությունը և դրանով իսկ վկայում երեխայի դպրոցական ուսուցման պատրաստվածության բարձր ցուցանիշների մասին:

Դպրոց ընդունվող երեխան պետք է հասուն լինի մտավոր, հուզական և սոցիալական զարգացմամբ: Սա նշանակում է, որ պետք է զարգացած լինեն երեխայի՝ տարբերակված ըմբռնումը, կամաձին ուշադրությունը, վերլուծական մտածողությունը (մտավոր հասունացում), հուզական կայունությունը. ինքնաբուխ ռեակցիաների բացակայություն (հուզական հասունություն), հասակակիցների հետ հաղորդակցվելու պահանջումնք, մանկական խմբի պահանջներին և հետաքրքրություններին ենթարկվելու ունակությունը, դպրոցականի սոցիալական դերի գիտակցում և ընդունում(սոցիալական հասունացում): Եթե փորձենք առավել կոնկրետացնել վերը նշված մոտեցումներն ու տեսական դրույթները, ապա կարող ենք առանձնացնել

դպրոցին նախապատրաստելու 2 ասպեկտ՝ հատուկ կամ մասնավոր նախապատրաստում և ընդհանուր նախապատրաստում:

Հատուկ նախապատրաստումը նախատեսում է երեխաների զինումը այնպիսի գիտելիքներով, կարողություններով ու հմտություններով, որոնք անհրաժեշտ են դպրոցում մաթեմատիկա և մայրենի ուսումնական առարկաներն ուսումնասիրելու համար: Ընդհանուր նախապատրաստման մեջ տարբերում ենք հոգեբանական և ֆիզիկական նախապատրաստումը: Վերջինս ենթադրում է երեխայի առողջության և ֆիզիկական զարգացվածության բավարար մակարդակը, որն անշուշտ կարևոր է դպրոցում հաջող սովորելու համար:

Սովորաբար տարբերակում ենք հոգեբանական պատրաստվածության 2 ասպեկտ՝ անձնային (դրդապատճառային) և ինտելեկտուալ:

Դպրոցական ուսուցման անձնային պատրաստվածությունը: Բոլորին քաջ հայտնի է, թե որքան դժվար է երեխային սովորեցնել, երբ երեխան ինքը չի ցանկանում:

Որպեսզի երեխան լավ սովորի, նա պետք է ձգտի նոր դպրոցական կյանքին, «լուրջ պարապմունքներին», «պատասխանատու հանձնարարություններին».

(դրդապատճառային պատրաստվածությունը ձևավորված է եթե՝

ա) երեխան ցանկանում է դպրոց գնալ,

բ) ձգտում է իմանալ նոր և հետաքրքիր տեղեկատվություն,

գ) ձեռք բերել նոր գիտելիքներ):

Նման բնույթի ցանկությունների ի հայտ գալուն մեծապես նպաստում են՝ հարազատների, մեծահասակների վերաբերմունքն ուսումնական գործունեությանը որպես անչափ կարևոր բովանդակային գործունեություն, անգամ առավել նշանակալից, քան նախադպրոցականի խաղը, մյուս երեխաների վերաբերմունքը, ինքնին հնարավորությունը նոր տարիքային աստիճանի բարձրանալու փոքրիկների

աչքում և դիրքով համեմատվելու ավագների հետ, արդյուքում նրանում ձևավորվում է դպրոցականի ներքին դիրքորոշում: Դպրոց գալով երեխան պատաստանատու վերաբերմունք է ցուցաբերում ոչ միայն հանձնարարությունների ու տնային առաջադրանքների նկատմամբ, այլև մնացած բոլոր հանձնարարությունների, որոնք նա պարտավոր է կատարել: Անձնային պատրաստվածությունը նաև երեխայի վերաբերմունքն է իր նկատմամբ, իր ուժերի ու հնարավորությունների նկատմամբ:

Արդյունավետ ուսումնական գործունեությունը ենթադրում է երեխայի համարժեք վերաբերմունք սեփական կարողությունների, աշխատանքի արդյունքների, վարքագծի նկատմամբ, այսինքն, ինքնագիտակցության զարգացման որոշակի մակարդակ:

Ինքնագիտակցությունը չպետք է լինի բարձրացված և ոչ էլ՝ չտարբերակված: Եթե երեխան հայտարարում է, որ ինքը լավն է, և որ, օրինակ, իր նկարածը ամենալավն է (ինչն առավել բնորոշ է նախադպրոցականին), ապա մենք չենք կարող արձանագրել երեխայի դպրոցական ուսուցման հաջող պատրաստվածություն:

Ինչպես գիտենք, կրտսեր դպրոցականի նպատակը ուսումնական գործունեության ձևավորումն է: Ուսումնական գործունեությունը գիտակցված գործունեություն է՝ ուղղված գիտելիքների, հմտությունների ու կարողությունների յուրացմանը, գիտությունների հիմքերի տիրապետմանը: Այն ձևավորվում է աստիճանաբար, նրա ձևավորումն ընթանում է ողջ տարրական կրթության ընթացքում: Ուսումնական գործունեությունը ենթադրում է կամայնության որոշակի մակարդակ, սեփական գործողությունները պլանավորելու և հսկելու ունակություն, ուսումնական աշխատանքը, առաջադրանքը մինչև վերջ կատարելու ունակություն, կենտրոնացում ուսուցչի կողմից դրված խնդրի վրա, ինքնուրույն ուսումնական աշխատանք կատարելու, սեփական աշխատանքը ճիշտ գնահատելու կարողությունների դպրոցականի զարգացում:

Այս տեսանկյունից անչափ կարևոր է կյանքի վեցերորդ տարին: Հենց այս տարիքում է ձևավորվում վարքի կամայնությունը, բուռն կերպով զարգանում ակնառու-պատկերավոր մտածողությունը, նորագոյացություններ, որոնք էլ հենց ապահովում են երեխայի հոգեբանական պատրաստվածությունը դպրոցական հաջող ուսուցմանը:

Եզրակացություն

Կատարված ուսումնասիրությունների արդյունքնում հանգել ենք հետևյալ եզրակացությունների.

Երեխայի փորձառության մեջ գրաճանաչությունը մի փուլ է, որն սկսվում է այն ժամանակ, երբ երեխան առաջին անգամ տեսնում է գիրքը և զարմանում, թե մարդիկ ինչպես են օգտվում դրանից, և ավարտվում է այն ժամանակ, երբ երեխան կարողանում է ինքնուրույն կարդալ բառերը,

Նախնական գրաճանաչությունը ենթադրում է, որ մինչև դպրոց գնալը երեխան պետք է.

- Գաղափար ունենա տպագիր խոսքի մասին,
- Իմանա գրավոր խոսքի այբբենական բնույթի մասին.
- Իմանա որոշ ուղղագրական հասկացություններ.
- Կարողանա լսել, հասկանալ բանավոր խոսքը, հաղորդակցվել, վերարտադրել լսածը, սեփական կարծիք հայտնել:

Հայոց լեզվի մեթոդիկայի պատմությունն ունի հայ երեխաներին գրաճանաչ դարձնելու հարուստ տեսություն և պրակտիկա, որոնց հիմքում ընկած մի շարք տեսական և գործնական դրույթներն այսօր էլ արդիական են, ժամանակակից մանկավարժական գիտությունների կողմից հիմնավորված և ընդունելի:

Այսօր անընդունելի է միայն պատմականորեն փորձարկված, արդարացված ավանդական մեթոդների մի մասի կամ նրանցից ընտրված առանձին հնարների գործածումը այբբենարաններում և դասագործընթացում՝ առանց հաշվի առնելու ժամանակակից կրթության առջև դրված նոր պահանջները, աշակերտակենտրոն, անհատակողմնորոշված մոտեցումների, փոխգործուն և ակտիվ մեթոդների համադրման անհրաժեշտությունը: Հաշվի առնելով գրաճանաչ դարձող սերունդների միջև առկա բազմաբնույթ և տարբեր հիմնավորում ունեցող տարբերություններն ու առանձնահատկությունները՝ անհրաժեշտ է փոխել, առավել ճկուն դարձնել գրաճանաչության դասի կառուցվածքը՝ այն բխեցնելով 6 տարեկան երեխաների տարիքային, հոգեբանական, կազմաբնախոսական առանձնահատկություններից, հաշվի առնելով նաև սովորողների բազմաբնույթ մտածողության ընձեռած ընդարձակ ու բազմաշերտ հնարավորությունները:

Հետազոտության ընթացքում պարզեցինք, որ գրաճանաչության կազմակերպման շրջանում առկա են մի շարք խնդիրներ, որոնք կապված են խոսքի զարգացման, հոգեկան զարգացման և մի շարք այլ գործոնների հետ:

Խնդիրների մեծ մասը առաջանում են դասարանում երեխաների մեծ թվաքանակի հետ, քանի որ ուսուցիչը չի հասցնում բոլորի հետ անհատապես երկար աշխատանք տանել: Երեխաների առանձնահատկությունների չիմացությունը ևս կարող է խնդիր հանդիսանալ գրաճանաչության կազմակերպման համար: Իմ կարծիքով, հատկապես այս շրջանում խիստ կարևոր է համագործակցային ուսուցումը, կարևոր է հոգեբանների, ծնողների և ուսուցիչների համագործակցումը՝ նման խնդիրներից խուսափելու համար: Մեթոդական հնարների կիրառման պակասը կարող է ևս խնդիրներ առաջացնել, այդ իսկ պատճառով անհրաժեշտ է մշտապես ինքնակրթվել, կատարելագործել հմտություններ

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՑԱՆԿ

1. Ա.Տեր-Գրիգորյան, Հայոց լեզվի դասավանդման մեթոդիկա, Եր., 1980:
2. Ա.Տեր-Գրիգորյան, Գրաճանաչության մեթոդիկա, Եր., 1968:
3. Ա.Տեր-Գրիգորյան, Ուսուցումը առաջին դասարանում Եր., 1985:
4. Ջ.Գյուլամիրյան, Հայոց լեզվի տարրական ուսուցման մեթոդիկա, Եր., 2006:
5. Ջ.Գյուլամիրյան, Կարդալու կարողությունների և խոսքի զարգացումը տարրական դասարաններում, Եր., 1998:
6. Հ. Հ. Պետրոսյան «Ուսուցման ժամանակակից տեխնոլոգիաները» 1-ին , 2-րդ մաս, Երևան 2007թ .
7. Ջ. Գյուլամիրյան, Հայոց լեզվի տարրական ուսուցման մեթոդիկա, երկրորդ լրամշակված հրատարակություն, Ջանգակ, Երևան, 2009
8. А. М. Бородин, Методика развития речи детей, М., 1981.
9. Նախաշավիղ 2012 .Ուսուցման մեթոդիկա, Հստակ նպատակ՝ հստակ կողմնորոշում՝ Մ.Մանուկյան: